

Skeptiliselt kaasamisveebist

Kuna kaasamisveebi ideega/projektiga on juba ka mitmed ametnikud seotud, siis oletan, et positiivset tagasisidet on olnud piisavalt palju. Seetõttu loodan, et natuke skeptilisemast ja kriitilisemast (kuigi üpris pealiskaudselt) pilgust on märksa rohkem kasu.

Kuna ei ole suurem IT-inimene (kasutan ikkagi Mac'i), siis on ka skeptilisus rohkem tingitud põhimõttelisest poolest kui tehnilisest lahendusest.

Your Voice in...misiganes!

Pean tunnistama, et pole kaasamisprojektidega varem kokku puutunud. TOM'ist olen kuulnud ja pilgu peale heitnud, kuid mulle jäi mulje, et seal võib küsimusi tõstatada ja ettepanekuid teha, kuid kui ametnikele ettepanek ei meeldi, siis sinna ta ka jääb – isegi kui toetus on tavalisest suurem.

Your Voice In Europe mudel minus mingit sümpaatiat ei tekita. Vähe sellest, et mingit sisulist diskussiooni ei toimu, siis valdav enamus (kui mitte kõik) teemasid, mille osas saab arvamust läbi küsitluse avaldada, käsitlevad erinevaid rakenduslike detaile, mille põhjal on võimalik mõni sobiv regulatsioon valmis vorpida. Küsimused nagu “miks” ja “kas meil on seda üldse vaja” ei tõuse üldse päevakorda – kellelgi ei tule neid pähe isegi küsida.

Mingi valdkonna reguleerimise jaoks on õigustusi lihtne leida ning Euroopas näib vähemalt minu arvates juurduvat arusaam, et kui midagi ei ole reguleeritud, siis tuleb seda kindlasti teha, sest see on avalikkuse huvides. Kuidas see mõjub turumajandusele ja konkurentsile on aga laiem teema mõneks teiseks, sobivamaks juhtumiks.

Euroopa Liidu poolt soositud “ülevalt alla” lähenemine tekitab olukorra, kus initsiatiividele taotletakse lihtsalt legitiimsust. Your Voice in Europe puhul torkab silma näiteks see, et küsitlus-konsultatsioonidest võtab osa vaid mõnisada isikut. Mõned teemad jõuavad tuhandeteni, kuid siiani pole näiteks mina märganud, et kümne tuhande osaleja piir oleks ületatud. Võib-olla ma vaatan valesid konsultatsioone, kuid 450 miljoni eurooplase juures on need numbrid haledad ja mingile avalikule konsultatsioonile viitamine tundub absurdne. Ega Euroopa Liidu ametnikud seda ka eriti tee. Miks?

Esiteks ei usu ma, et süsteem peaks “aktiivsemale” osalemisele kaua vastu ja seda pigem administratiivsetel põhjustel. Teiseks mõjutavad kindlate valdkondadega tihedalt seotud huvigrupid konsultatsioone. Neil leidub vähemalt üks inimene, kes suudab sellest interneti üles pandud EL-i aruandlusest, kantseiidist kupitavast dokumentatsioonist, läbi närida. See võib tunduda isegi positiivne, kuid vähesed ettepanekud ei jäta mõjutamata midagi muud.

Potentsiaalsed probleemid Eestis

Sarnased küsimused tõusevad esile ka Eesti raames. Arvestades eestlaste tagasihoidlikust millegi kommenteerimisel, eriti kui selleks peab ennast kuskil registreerima või ID kaarti kasutama, tekib mul küsimus osalejate hulga kohta.

Kas on mingeid projektsioone või oletusi selle kohta, palju osalejaid võiks olla, eriti kui peamisteks osalejateks on planeeritud kodanikeühendused? Siit edasi kerkib esile küsimus sellest, keda me kodanikeühendusena defineerime (kas 2 inimest on kodanikeühendus, aga 20...200 jne). Kas lobigrupid on samuti kodanikeühendused?

Õhku jääb rippuma ka küsimus sellest, kui suurt kaalu konsultatsioonide käigus välja öeldud positsioonid omavad, kui palju ja kas üldse peaksid ametnikud neid arvestama. Mida rohkem kaalu konsultatsioonidel, seda rohkem põhjust lobigruppidel asjasse sekkuda, sest elektroonilise lobitöö korraldamine on kindlasti märksa taskukohasem paljudele.

Kuna mul pole vähimatki ettekujutust projekti maksumusest, siis käiks välja ka selle mõtte, et kas ta tasub ennast ära. Kirjelduse järgi võiks taoline portaal/keskkond olla mitmesaja tuhande kui mitte mõne miljoni projekt, kuid kui seda hakkavad kasutama vaid mõnisada inimest, siis tasuks vist teha üks cost-benefit analüüs, mis võimaldaks natuke põhjalikumalt läbi mõelda plussid ja miinused – kas ta tasub ennast ära.

Isegi kui ei tasu, siis Euroopa Liit kindlasti soosib sellist kodanike kaasamist, innovaatilist lähenemist ja tööhõivet (mis siis et marginaalselt) suurendavat projekti.

Mul tekkis küsimus ka sellest, et kas selline kaasamisprotsess ei vaja ka seadusandluse täiendamist? Ettepanek võib-olla populaarne ja toetus suhteliselt lai, kuid vastutus langeb ametnikele ja kui mitte neile, siis poliitikutele. Hea argument konsultatsioonidega mitte arvestada on aga rõhuda vastutusele, mida poliitik peab kandma mitte aga ettepaneku algataja.

Huvitav olukord võib tekkida ka siis, kui mõnda ministeeriumi algatust konsultatsiooni käigus kritiseeritakse ühelt poolt ja ülistatakse teiselt poolt. Ametniku huvides on enda ettepanek realiseerida. Kuidas toimitakse sellises olukorras? Kumb omab rohkem kaalu, head argumendid või suurem toetajate hulk.

Tulles aga korraks tagasi Euroopa Liidu juurde, siis kui palju meie seadusandlusest tuleb enam üldse Eestist või põhineb mõnele eestlaste algatusele? Minu arusaamist mööda üha vähem ja vähem (30% osade allikate kohaselt). Riigikogul pole paljudes küsimustes muud teha, kui kinnitada Brüsseli järjekordne direktiiv/regulatsioon või harmoniseerida olemas olevaid seadusi.

Konflikt Euroopa Liidu seadusandlusega ei ole vist samuti kaugel. Eestlased (tegelikult enamus eurooplasi) ei oma ülevaadet sellest, kui spetsiifiliselt EL osasid valdkondi on reguleerinud. Selle tulemusena võidakse teha mitmeid ja mitmeid algatusi, mille puhul

ametnikud saavad ainult käsi laiutada ja tõdeda, et see pole enam meie kätes. Lisaks on mitmed standardite jälgimist ja sertifitseerimist pakuvad ametid kaotanud sisulise õiguse otsustada ja muutnud Brüsseli filiaalideks, kus midagi ei otsusta.

Kui nüüd mõni kodanikeühendus tõstatab teema ja talle teatatakse, et me ei saa suurt midagi teha, sest selles valdkonnas tehakse otsused Brüsselis, siis on pettumus kiire tulema. Kaks – kolm sellist kogemust ja kaasamisveebi kasutamiseks ei nähta enam erilist põhjust.

Kindlasti kerkivad projekti käigus esile probleemid, millele keegi ei suuda praegu tullagi, kuid ma loodan, et mul õnnestus välja tuua midagi, mille peale veel mõeldud ei ole. Kuigi olen suht skeptiline kaasamisveebi suhtes ei tähenda see seda, et kaasamisveebi teha ei võiks.

Idee iseenesest on huvitav ja kui ta ellu viidaks, siis kindlasti jälgiksin selle toimimist ja tõenäoliselt võtaks isegi mõnest konsultatsiooniprotsessist osa. Sama ei ole ma keskmine eestlane ja palju minu tööst on seotud regulatsioonide ning seadusandlusega juba praegu.

Veel mõned mõtted:

- Palju on juttu teavitamisest e-mailiga kui projekt/ettepanek teatavasse faasi jõuab. Kui ma õieti aru sain, siis inimene paneb kuskile linnukese või nõustub millegagi. Lähtudes oletusest, et ametnikud ei ole heatahtlikud vaid võivad esindada kellegi huve, siis mis saab n.n. default settings'itest – nendele peab tähelepanu pöörama, sest vastasel juhul võidakse seda kuritarvitada.
- TOMi "lõpu" algus oli vist kanepi legaliseerimise teema. Kui sisenemine kaasamisveebi toimub ID kaardiga, siis kasutajatele tuleb garanteerida, et nende kirjutatud ei kasutata nende vastu või selle baasil ei alustata mingeid põhjalike uurimisi. Näiteks liiklusseaduse uue variandi kohta oleks kindalsti paljudel arvata. Selliseid teemasid on teisigi, üks tundlikum kui teine.
- Oht, et seadusandlust hakkavad erinevates valdkondades paika loksutama valdkonna spetsialistid. Lisame siia regulatsioonid ja saame olukorra, kus mingisse valdkonda on uutel tegijatel siseneda äärmiselt keeruline, sest nad ei suuda täita neile esitatavaid nõudmisi. Vanad tegijad tunnevad ennast mugavalt. Tean vähemalt kolme valdkonda, kus viimase paari aasta jooksul on nõudmisi karmistatud ja vanad olijad/tegijad kasseeriva selle tõttu ka riigihangetest rohkem raha sisse. Isiklik kogemus annab aga tunnistust sellest, et kui ametnikul on valida isikliku vastutuse suurenemise ja suurema summa maksmise vahel (raha ei ole ju tema oma), siis valib ta neist kahest viimase.
- Praeguse seisuga näib kaasamisveebi struktuur suht keeruline ja mitmetasandiline välja koos mitmete võrratute funktsioonidega. Kindlasti muutuvad osad funktsioonid reaalse rakenduse puhul tavakasutaja jaoks peaaegu nähtamatuks, kuid sellegi poolest sooviks tähelepanu sellele juhtida, et kõik, mis pole vajalik, on üleliigne. Mida lihtsam, seda parem.
- Teemade getostumine ehk inimesed ei pruugi üldse kokku puutuda nende valdkondadega, millega nad vahetult seotud ei ole.

- Kui eesmärgiks on võimalikult suure hulga eestlaste kaasamine, siis äkki tasub midagi teha kooliõpilastele - mingi lihtsam harjutus keskkond noorematele, mis harjutaks neid varakult protsessis osalema.

Lõpetuseks märgiks ära, et minu suhtumine erinevatesse valitsus-bürokraatiasse on äärmiselt negatiivne ja ma pean meie praegust riigiparaati liiga suureks ja laiali valgunuks. Olen suur Hayeki austaja ning leian, et riigil peaks tegelikult olema täita vaid mõned üksikud funktsioonid. Üliaktiivne uute seaduste tekitamine ei kuulu nende funktsioonide alla.

Aga sellegi poolest, edu tegijatele.